

щоб з'ясувати, наскільки навчання відповідало запитам державного службовця і наскільки він вважає його ефективним.

Так, можна виділити досягнення, які слід враховувати при розробці програм навчання і підвищення кваліфікації в нашій країні.

1. Навчання та підвищення кваліфікації здійснюється більш індивідуалізовано, тобто відповідає конкретним потребам в навчанні та різниться в залежності від категорії учнів, їх освіти і досвіду роботи, посадових вимог.

2. Формування національних моделей компетенції державних службовців з метою своєчасного виявлення нестачі знань/навичок і подальшої організації підвищення кваліфікації для поповнення знайдених прогалин.

3. Можливість вибору програм підвищення кваліфікації для державних службовців.

4. Орієнтація на безперервність навчання та використання модульних програм підвищення кваліфікації.

Dorota Rancew-Sikora,
Dr. hab., prof. nadzwyczajny
Uniwersytet Gdański, Polska

PRZYKŁAD WSPÓLNYCH BADAN TERENOWYCH STUDENTÓW I PRACOWNIKÓW

Po wieloletniej przerwie socjologowie z Instytutu Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Gdańskiego wznowili pomysł corocznych wspólnych wyjazdów studentów i pracowników na badania terenowe. Wybór miejsca nie był łatwy, choć został przyjęty jednogłośnie. Wybrano Mierzeję Wiślaną, która w przeciwieństwie do otaczających ją regionów i subregionów do tej pory nie była przedmiotem badań socjologicznych. Nie bez znaczenia było położenie i nadmorski charakter miejsca, a także względnie nieduża odległość od Gdańska. Ten fakt był znaczący nie tylko ze względów organizacyjnych, ale także ze względu na cel, jaki sobie postawiliśmy: przybliżyć środowisko uniwersyteckie do sąsiadujących społeczności. Stosunkowo bliska Mierzeja Wiślana okazała się w rzeczywistości dosyć daleka – tak inna od Trójmiasta, nieznana i tajemnicza.

Badania pierwszej edycji skupione były wokół zagadnienia mobilności mieszkańców i turystów przebywających we wrześniu w Stegnie. Tzw. mobility studies stanowią stosunkowo nowy paradygmat w obrębie socjologii, który w większym stopniu niż dotychczasowe metody badawcze uwzględnia znaczenie poruszania się ludzi w przestrzeni, zróżnicowania i nierówności w zakresie dostępu do mobilności i ograniczania ruchu, wyłaniając społeczne warstwy mniej i bardziej mobilne, ale też bierze pod uwagę lokalne sposoby społecznego uporządkowania ruchu (przepływu) jako kluczowego procesu dla tworzenia znaczenia miejsca. Jednym z bardziej znanych przedstawicieli takiego podejścia jest John Urry, autor Socjologii mobilności przetłumaczonej na język polski w 2009 roku. Dla

identyfikacji przestrzeni istotne są tu w większym stopniu praktyki niż wyobrażenia i one wskazują bezpośrednio, gdzie znajduje się i jakie jest centrum, gdzie są granice miejsca i w jaki sposób konkretne formy aktywności tworzą jego charakter. W badaniach prowadzonych w Stegny zastosowanych zostało kilka wzajemnie uzupełniających się metod badawczych, przede wszystkim o charakterze jakościowym. Główną metodą był wywiad prowadzony przez studentów w oparciu o kwestionariusz złożony z pytań otwartych i zamkniętych (structured interview), dokumentowany przez notatki badacza sporządzane we współpracy z osobą badaną i nagrywany, jeśli osoba badana wyrazi zgodę. Ze względu na tematykę badawczą, która dotyczy ruchu w przestrzeni, w procedurach badawczych duże znaczenie miało zastosowanie map, na których we współpracy badacza z badanymi zostały naniesione najważniejsze punkty docelowe i nakreślone szlaki ruchu (visual methods). Próba objęta badaniem kwestionariuszowym została dobrana według kryterium miejsca zamieszkania (miejscowość została w tym celu podzielona na rejony i była reprezentowana przez proporcjonalny rozkład respondentów reprezentujących każdą część miejscowości). Rozkład próby został skorygowany o celowy dobór osób o brakujących zmiennych społeczno-demograficznych (płeć, wiek). Ostatecznie udało się przeprowadzić około stu wywiadów z mieszkańcami Stegny i około pięćdziesięciu z turystami. Kwestionariusz wywiadu składał się z pytań o różne formy mobilności: najwięcej miejsca zajmowały w nim pytania o lokalne punkty/trasy poruszania się po Stegny i w regionie na co dzień i w czasie wolnym, z uwzględnieniem ewentualnej zmienności sezonowej tras ruchu. Celem tych pytań było pokazanie, jak tworzy się miejsce przez ruch (jego centrum, punkty znaczące i granice) oraz jakie najważniejsze typy (kategorie) mobilności reprezentują badani. Praktyki poruszania się po Stegny zostały odniesione do wyobrażeń idealnego kurortu nadmorskiego. Podobnie jak w odniesieniu do Stegny został zbadany sposób przemieszczania się osób badanych w regionie (jego centrum, ważne punkty, granice), przy czym nazwa regionu i jego obszar nie zostały określone z góry, lecz stanowiły przedmiot badania jako wytwarzane na różne sposoby przez mieszkańców badanego obszaru. Badanie regionu zostało ukazane na tle zmian granic województw i granic państwowych na badanym obszarze. Prześledzone zostały także kierunki przesiedlania się rodziny respondenta ujęte pokoleniowo (miejsca urodzenia i zamieszkania dziadków, rodziców, dzieci) i w obrębie małżeństwa. To zagadnienie było dla nas istotne ze względu na problematykę tzw. Ziemi Zachodnich i Północnych jako obszarów powojennego osadnictwa i przesiedleń, w tym także migracji wakacyjnych i zarobkowych ostatnich lat dzisiejszych mieszkańców Stegny. Poza badaniem kwestionariuszowym wykorzystane zostały trzy inne techniki badawcze. Pierwszą z nich były prowadzone przez studentów dzienniczki pobytu w nieznanym im wcześniej miejscowości (time/space diaries) uzupełnione dokumentacją fotograficzną miejsc, które zwróciły ich uwagę pierwszego dnia obozu. Zapisy spostrzeżeń sporządzone pierwszego dnia zostały zweryfikowane ostatniego dnia pobytu studentów w Stegny, kiedy studenci ponownie odnieśli się do miejsc, które poznali i do których powracali kilkakrotnie. Znaczącą częścią badań były także pogłębione wywiady jakościowe (in-depth interviews) przeprowadzone z celowo

wybranymi przedstawicielami kategorii społecznych szczególnie charakterystycznych i ważnych dla zbiorowości Stegny, czyli liderami społeczności lokalnej (wyłonionymi ze względu na działalność polityczną, kulturową i społeczną) i przedstawicielami społeczności rybackiej. Założyliśmy, że osoby te mogą odgrywać szczególną rolę w tworzeniu wizerunku miejsca, organizowaniu przemieszczania się członków zbiorowości i wprowadzaniu zmian w formach i kierunkach mobilności przestrzennej. Ostatecznie udało się przeprowadzić łącznie dziewięć wywiadów pogłębionych z lokalnymi liderami oraz kilkanaście rozmów i obserwacji w środowisku rybackim w kilku miejscowościach Mierzei Wiślanej. Ciekawe, szczególnie pod względem celu dydaktycznego wyjazdu, okazały się badania grupowe (focus group interviews) o charakterze projekcyjnym, przeprowadzone podczas lekcji wychowawczych w klasach starszych szkoły podstawowej i gimnazjum w Stegny. Zadaniem badanych grup młodzieży było nakreślenie mapy swojej miejscowości i najbliższych okolic z punktu widzenia ich aktywności, kontaktów społecznych, ustosunkowania emocjonalnego i wyobrażeń. W trakcie rysowania map badacze prowadzili obserwację procesu negocjowania obrazu miejsca przez uczestników grup oraz na bieżąco zapisywali wyjaśnienia uczestników odnoszące się do narysowanych map. Jednym z ważniejszych efektów przeprowadzonych badań było zestawienie map mobilności oraz ocen poszczególnych miejsc przez mieszkańców i przez osoby przyjezdne, dzięki czemu dowiedzieliśmy się, na ile odmienne jest ich wykorzystywanie i spostrzeganie przestrzeni Stegny i okolic. Badania przeprowadzone wcześniej pozwoliły nam rozeznac się w terenie, poznać tło historyczne Mierzei, a także szerzej – Żuław Wiślanych, zidentyfikować główne problemy społeczne Stegny oraz okolicznych miejscowości, opisać rodzaje, natężenie i przejawy aktywności społecznej, także przyjrzeć się procesom tożsamościowym związanym z kształtowaniem się regionu i jego cech. Jednak chyba przede wszystkim osiągnięty został cel dydaktyczny. Studenci z entuzjazmem i dużym zainteresowaniem oraz sumiennością realizowali badania, komentując pozytywnie taki rodzaj praktyki studenckiej. Okazało się, że badania terenowe są tożsame z oczekiwaniami przynajmniej części studentów socjologii. Pierwszy projekt badawczy i jego efekty były dobrą lekcją dla prowadzących i organizatorów, którzy wnioski, zarówno metodologiczne, jak i dydaktyczne wykorzystają w drugiej edycji badań w Kątach Rybackich.

Badania i konferencja naukowa będą kontynuowały najciekawsze z wątków podjętych w Stegny oraz poszerzały dwie kwestie: zebranie lokalnie przekazywanych opowieści o zdarzeniach ważnych dla Mierzei oraz poruszenie w wywiadach pogłębionych społeczno-kulturowych zagadnień związanych z wybrzeżowym i deltowym położeniem badanych miejscowości. Chodzić będzie w szczególności o poczucie zagrożenia ze strony wody i ocenę szans wynikających z obecności dużych zbiorników wodnych w sąsiedztwie oraz o poznanie specyficznych dla badanych społeczności sposobów technologicznego i kulturowego opracowania wodnych szans i zagrożeń.